



**En nationell samordnare för utbyggnad av
kärnkraft**
KN 2024:01

Klimat- och näringslivsdepartementet
Enheten för cirkulär ekonomi,
kemikalier och strålning

Ert dnr: KN2025/01854

Yttrande avseende Kärnkraftsprövningsutredningens delbetänkande Ny kärnkraft – ett samlat system för omhändertagande av radioaktivt avfall

Kärnkraftssamordnaren tackar för möjligheten att lämna synpunkter på Kärnkraftsprövningsutredningens delbetänkande Ny kärnkraft – ett samlat system för omhändertagande av radioaktivt avfall (SOU 2025:104).

Kärnkraftssamordnaren tillstyrker i huvudsak utredningens förslag om att ett nytt nationellt aktörsdrivet system etableras för att ta om hand radioaktivt avfall från nya reaktorer och annat icke kärntekniskt avfall. Det är lämpligt att det ställs krav på att nya aktörer som får tillstånd enligt kärntekniklagen för uppförande, innehav eller drift av en kärnkraftsreaktor blir skyldiga att vara med i den organisation som skapas för att samordna, utveckla och förvalta systemet.

Utredningen belyser betydelsen av att etablera ett system som kan komma på plats snabbt. Kärnkraftssamordnaren delar den åsikten men för att möjliggöra en snabb etablering är bedömningen att staten, i vissa fall, utöver nya lagkrav behöver ta ett större ansvar, för åtminstone systemets initiala utveckling, än vad utredningen föreslår. Utredningen menar att en nationell avfallsorganisation behöver etableras i närtid för att finnas på plats när de första tillstånden till nya kärnkraftsreaktorer enligt kärntekniklagen meddelas. Idag saknas fortfarande aktörer förutom staten som skulle kunna ingå i en ny nationell organisation och driva uppbyggnaden inklusive planering och strategiarbete. Kärnkraftssamordnaren menar att en tidplan och finansiering för uppbyggnad av systemet behöver säkerställas parallellt med de förväntade tillståndsprocesserna för att särskilt kommuner och medborgare där ny kärnkraft planeras kan känna trygghet i att slutförvaret och andra åtgärder som behövs inom ramen för omhändertagandet genomförs.

Hur en organisations- och strukturförändring för omhändertagande av radioaktivt avfall genomförs är avgörande för möjligheterna att inom rimlig tid uppnå syftet med det nya systemet – och därtill för att skapa rätt förutsättningar för utbyggnaden av kärnkraft i sig. Förtroende bland medborgare för hur radioaktivt avfall tas om hand och slutförvaras har

tidigare visat sig vara centralt för lokal acceptans och för att kommuner ska kunna tillstyrka en etablering av ny kärnkraft.

Kärnkraftssamordnaren föreslår därför att staten genom en myndighet, i vissa fall, tar ett finansiellt ansvar för att säkerställa att ett nytt system kommer till stånd och därtill också säkerställer en långsiktig inriktning mot ett ansvarsfullt omhändertagande av avfallet. Med bakgrund i det som framförts ovan tillstyrker Kärnkraftssamordnaren i stort den organisationsstruktur som Kärnkraftsprövningsutredningen har föreslagit, men vissa tillägg behöver göras enligt nedan.

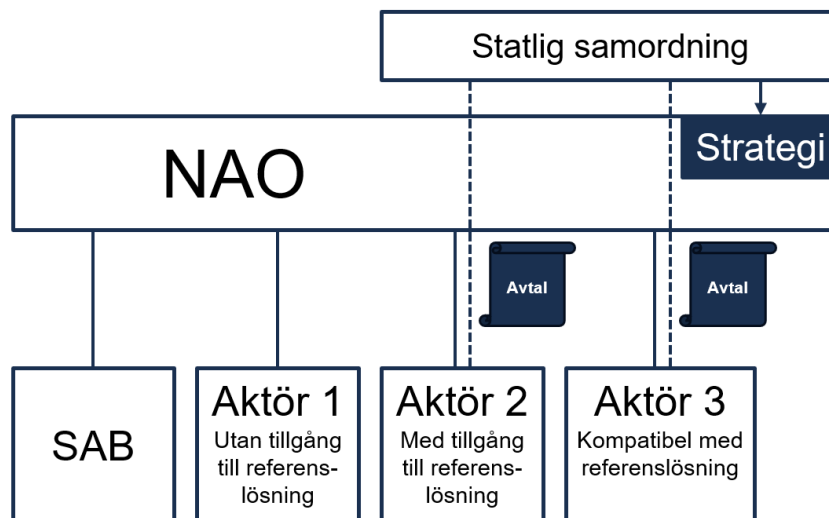
Sverige, tillsammans med Finland, har en världsunik situation eftersom industrin har utvecklat en teknisk lösning för använt konventionellt kärnbränsle som nu också byggs. Denna lösning har godkänts av Sveriges regering och berörda myndigheter. Kärnkraftssamordnaren menar att denna styrka och fördel inte i tillräcklig grad återspeglas i utredningens förslag. Det är rimligt att de aktörer som har tillgång till en godkänd referenslösning, eller som kan påvisa full kompatibilitet med en sådan lösning, kan åtnjuta en process med lägre risk. Det bör även finnas ett intresse från statens sida att säkra ett breddat nyttjande av en referenslösning.

Kärnkraftssamordnarens förslag är därför att staten tar ett samordnande ansvar och iklar sig en säkerställande roll för de aktörer som har tillgång till en redan godkänd referenslösning eller kan hänvisa till full kompatibilitet med en sådan lösning. Med referenslösning avses den tekniska beskrivningen samt avsedd tidplan för dess nyttjande. De aktörer som har tillgång till en sådan lösning ska kunna avtala med staten om villkor för dess nyttjande i relation till statens riskdelning för att säkerställa ett slutförvar.

De aktörer som inte sedan tidigare har tillgång till en referenslösning, men som med full konfidens kan hänvisa till kompatibilitet med referenslösningen med avseende på teknisk och tidsmässig överensstämmelse ska på ett liknande sätt kunna avtala med staten om villkor för tillträde till en sådan referenslösning.

För aktörer som inte har tillgång till en redan godkänd referenslösning och som inte heller kan hävda full kompatibilitet med en sådan lösning kvarstår alla åtaganden i enlighet med Kärnkraftsprövningens förslag och staten tar inget ytterligare ansvar för att säkerställa en slutförvarslösning.

En schematisk bild för detta föreslagna upplägg återges i figur 1.



Figur 1. Organisatorisk struktur enligt Kärnkraftssamordnarens förslag. Exempel med statligt avfallsbolag (SAB) samt tre olika typer av aktörer.

Förutom att hantera ovan nämnda avtal har den statliga samordningsorganisationen att hantera den programrisk som utretts av Riksgäldskontoret. Staten sätter därmed vissa ramar för tidplan och finansiering som den nationella avfallsorganisationen (NAO) har att förhålla sig till i utformningen av strategin. Strategin skrivs således av NAO, liksom i utredarens förslag, men ges vissa begränsningar som sätts av den statliga samordningsorganisationen utifrån de avtal som ingåtts med aktörer med tillgång till referenslösning eller som kan hävda full kompatibilitet med en sådan. Det är viktigt att den samlade strategin skrivs av de aktörer som har störst kunskap och erfarenhet av hantering av kärnavfall, vilket är aktörerna.

Den utökade lösning som föreslås här ger en bättre möjlighet att skapa goda förutsättningar för både stora och lite mindre aktörer som vill investera i ny kärnkraft. Historiskt är det bara stora, ofta statligt ägda, aktörer som investerat i kärnkraft i Sverige. På detta sätt ökar möjligheten även för mindre aktörer att involveras i systemet för hantering av radioaktivt avfall – i synnerhet avseende använt kärnbränsle.

Med fördel placeras det statliga samordningsansvaret i en befintlig myndighet, hos Finansdepartementets kärnkraftssekretariat eller i ett möjligt framtida programkontor för koordinering av ett nationellt kärnkraftsprogram. Om det läggs i en befintlig myndighet är Kärnavfallsfonden ett tänkbart alternativ.

I sammanhanget bör det nämnas att i flera länder har staten tagit på sig det fulla ansvaret att planera, utveckla, implementera och driva ett slutförvar för använt kärnbränsle och annat radioaktivt avfall. Det är inte ett sådant fullt

överförande av ansvar som föreslås här. Det handlar om att lägga delar av planeringsansvaret hos staten. I och med att detta förslag endast rör aktörer som kan nyttja en redan godkänd lösning är det ett relativt litet steg för staten att ta, med begränsad risk. Kärnkraftsprövningsutredningen bedömer, liksom Kärnkraftssamordnaren, att en helt statlig modell inte är lämplig.

Kärnkraftsprövningsutredningen beskriver i avsnitt 14.12.3 en liknande modell som föreslås här. I utredningens förslag ges staten ett fullt övergripande ansvar för planering och strategi, men finner en sådan lösning olämplig. I Kärnkraftssamordnarens förslag har aktörerna, genom NAO, fortfarande ansvaret för planering och strategi, men ges vissa randvillkor från staten. Staten bidrar också med en garant att slutförvaret kommer byggas oavsett antal aktörer. Kärnkraftssamordnaren anser att en sådan variant med statlig samordning mellan aktörer med möjlighet att nyttja en redan godkänd referenslösning tar vara på de fördelar som skapats historiskt i Sverige samtidigt som drivkraften att samordna sig på totalen inom industrin säkerställs.

Carl Berglöf
Nationell kärnkraftssamordnare